

УДК 339.9:351.86(477)

DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/1-2/11>

Олег ЗУБЧИК, д-р наук з держ. упр., доц.

ORCID ID: 0000-0001-6480-409X

e-mail: zubchik@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Юрій РУБАН, канд. техн. наук

ORCID ID: 0000-0002-1714-5308

e-mail: yuriyurban33@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вступ. Економічна дипломатія відіграє важливу роль не тільки в системі дипломатичних відносин, але є дієвим механізмом публічного управління в сфері національної безпеки. Тож стаття присвячена дослідженню потенціалу економічної дипломатії як механізму публічного управління для зміцнення конкурентоспроможності України в ситуації розгортання повномасштабної російської агресії та розгортання глобальної кризи. Автори аналізують сучасні тенденції та виклики в галузі економічної дипломатії, а також визначають її місце та роль в системі національної безпеки України.

Методи. Для досягнення мети дослідження використано низку теоретичних та практичних наукових методів, зокрема, метод наукової абстракції, монографічний, діалектичний, історико-логічний, структурно-логічний, абстрактно-логічний методи та методи аналізу і синтезу. Автори також використовують порівняльний та кейс-стаді аналіз для вивчення досвіду інших країн у застосуванні економічної дипломатії.

Результати. Автори вважають економічну дипломатію за сукупність дій держави, які мають на меті захист і просування її економічних інтересів у міжнародному середовищі, зокрема в кризових ситуаціях, що вимагають ширшого бачення цих інтересів в контексті національної безпеки. Визначаються основні принципи, методи та інструменти економічної дипломатії, а також аналізуються її результативність та недоліки. Автори стверджують, що економічна дипломатія є важливим чинником підвищення ефективності національної економіки та її адаптації до сучасних викликів. Вони також розглядають специфіку економічної дипломатії України, яка зазнала значних втрат внаслідок агресії Росії та потребує розроблення нової стратегії розвитку. Автори висвітлюють основні напрямки та пріоритети економічної дипломатії України, а також оцінюють її потенціал та перспективи.

Висновки. Автори пропонують рекомендації щодо покращення організації та комунікативної спроможності економічної дипломатії України, зокрема щодо залучення міжнародної допомоги, розширення торговельно-економічних зв'язків, поглиблення економічної інтеграції з Європейським Союзом, вирішення економічних конфліктів та формування позитивного іміджу країни. Автори також акцентують увагу на необхідності забезпечення координації та синергії між різними суб'єктами економічної дипломатії, а також на підвищенні професійної підготовки та кваліфікації економічних дипломатів.

Ключові слова: економічна дипломатія, національна безпека, публічне управління, комунікація, конкурентоспроможність держави, Україна, Європейський Союз, глобальна криза.

Вступ

Економічна дипломатія відіграє важливу роль не тільки в системі дипломатичних відносин, а є також дієвим механізмом публічного управління у сфері національної безпеки. В умовах глобалізаційної економіки, необхідності диверсифікації ринків та постачальників, більше того, особливо в умовах війни економічна дипломатія України є особливим механізмом публічного управління та адміністрування у сфері національної безпеки, який може стати для України ключовим для відновлення конкурентоспроможності держави, забезпечення національної безпеки як уже зараз, в умовах війни, так і в період повоєнного відновлення.

Огляд літератури. У науковій літературі економічну дипломатію частіше розглядають як економічне явище (Барановська, 2012; Вергун, 2008; Гриценко, Левченко, 2017; Грущинська, 2017; Зубчик, 2019; Степаненко, Ковальова, 2016; Тихончук, 2018; Шаров, 2019; Шевченко, Кузьмін, 2017) з політичними аспектами впливу на конкурентоспроможність держави (Вергун, 2008; Грущинська, 2017; Зубчик, 2019; Мамалига, 2019). Відзначається інструментальний вплив економічної дипломатії на міжнародну торгівлю чи пряму зовнішню

торгівлю на інвестиції (Аше, Варін, 2019; Чохан, 2017; 2021). Але в межах мети та завдань цього дослідження ми звертаємося до тих, що аналізують економічну дипломатію як механізм національної безпеки (Левченко, Антонова, 2018; Шмідт, Таубер, 2015; Бейн, Вуллок, 2005; Вайс, Брауер, 2016; Вольф, 2017), як засіб запобігання виникненню загроз та зниження уразливості національної безпеки держави (Бергейк, Мунс, 2017; Хорнунг, Вагнер, 2016; Ли, Хокинг, 2010), тих, які показують, як підходи до прийняття рішень та переговорів з основних економічних тем можуть відрізнитися від більш виразної політичної дипломатії (Бейн, Вуллок, 2005), адже економічна дипломатія набула більшого значення з поглибленням міжнародної економічної взаємозалежності або глобалізації та більшою потребою знаходити узгоджені рішення щодо викликів, таких як стабільні фінансові системи, відкрита торгівля та інвестиції або зміна клімату, для досягнення внутрішньополітичних цілей (Вольф, 2017; Бейн, Вуллок, 2013).

Економічна дипломатія як механізм публічного управління у сфері національної безпеки під час війни в Україні та в період повоєнного відновлення

© Зубчик Олег, Рубан Юрій, 2024

раніше як предмет наукового дослідження в Україні не розглядалася.

Мета статті – проаналізувати потенціал економічної дипломатії України як механізму публічного управління, що сприяє національній безпеці, та розробити рекомендації щодо її ефективного застосування. Основними завданнями у цьому дослідженні є такі, що дадуть змогу досягти поставленої мети, а саме: у межах пріоритетних напрямів ставиться завдання конкретизувати заходи з підвищення ефективності економічної дипломатії як механізму публічного управління щодо підвищення конкурентоспроможності держави в контексті національної безпеки.

Методи

Для досягнення мети дослідження використано низку теоретичних та практичних наукових методів, зокрема метод наукової абстракції, монографічний, діалектичний, історико-логічний, структурно-логічний, абстрактно-логічний методи та методи аналізу і синтезу. Ці методи дали можливість виокремити найбільш суттєві та загальні ознаки економічної дипломатії як механізму публічного управління в контексті національної безпеки, сформулювати основні поняття, категорії, принципи та закономірності економічної дипломатії, виявити специфіку економічної дипломатії України та її вплив на конкурентоспроможність держави в контексті національної безпеки, проаналізувати економічну дипломатію як складний та динамічний процес, дослідити історичність економічної дипломатії України як явища і поняття, її досягнення та проблеми, а також зробити прогноз щодо її перспектив, розкрити організаційні та інституційні основи економічної дипломатії, її суб'єктів та об'єктів, а також розподіл компетенцій та відповідальності між ними, узагальнити отримані результати, виокремити основні висновки та рекомендації, а також сформулювати пропозиції щодо використання економічної дипломатії як механізму публічного управління для відновлення конкурентоспроможності України в контексті національної безпеки.

Результати

Економічна дипломатія є потужним засобом для захисту національної безпеки України та її економічного зростання. Економічна дипломатія як механізм публічного управління допомагає підвищити конкурентоспроможність держави в непростих умовах війни та глобальної кризи, але має свої переваги та недоліки. Деякі з цих аспектів потребують особливої уваги. Зокрема, ідеться про збереження торговельних зв'язків з партнерами, пошук нових економічних можливостей для українських підприємств, використання економічних важелів для формування підтримки суверенітету і територіальної цілісності України, як це відбувається у сфері зернової торгівлі, а також формування сприятливих умов для вступу України до ЄС і НАТО.

Уже тепер ідеться про можливий початок переговорів про вступ України до Європейського Союзу, а значить – формування і аргументоване представлення української переговорної позиції з точки зору не лише суто економічних секторальних інтересів, а й з точки зору національної безпеки всіх учасників є надзвичайно актуальним завданням.

Застосування економічних санкцій проти агресора та його союзників, які порушують міжнародне право та

загрожують національним інтересам України, є не менш важливим завданням з погляду національної безпеки. Особливо варто згадати необхідність зміцнення нашими партнерами з ЄС і НАТО системи експортного контролю за товарами подвійного використання, які досі потрапляють до країни-агресора.

Так само актуальним є підготовка і запуск політичних та правових механізмів компенсації за рахунок країни-агресора завданих нею не лише економічних, а й гуманітарних, соціальних, культурних втрат. Для розв'язання цієї проблеми мають бути задіяні всі інструменти – від дипломатичних переговорів і міжнародного арбітражу до судових процесів проти причетних осіб і компаній, судових процесів тощо. Притягнення РФ до відповідальності за злочин геноциду традиційно не розглядається як економічна дипломатія, але рішення про російську вину в цьому злочині надважливе з точки зору національної безпеки і відкриває шлях до компенсації завданих втрат. Історичні прецеденти таких компенсацій жертвам Голокосту мали місце, вони були результатом, в тому числі, ізраїльської економічної дипломатії.

Сучасний дипломатичний процес відбувається в якісно новому комунікаційному середовищі XXI ст. Економічний вимір цього процесу теж необхідно правильно й ефективно комунікувати, формувати в адресатів позицію, що відповідає українським інтересам у сфері економіки і національної безпеки. Традиційно це описується в категоріях формування позитивного іміджу України у світі, але тепер розуміння цього поняття варто доповнити: імідж – це ще і визнання ролі України у забезпеченні глобальної безпеки, а відтак її економічні інтереси є інтересами глобальної безпеки. Формування саме такого бачення України, її іміджу варто просувати за допомогою інформаційної дипломатії, культурної дипломатії, громадянської дипломатії тощо.

Загалом, на основі економічних та соціальних показників можна стверджувати, що конкурентоспроможність держави зазнає втрат під час війни через пошкодження всіх галузей економіки та суспільства. Однак деякі держави можуть зберегти або навіть покращити свою конкурентоспроможність завдяки ефективному управлінню своїми ресурсами, інноваційності та адаптації до нових умов. Для цього потребується лідерська роль держави у створенні нової стратегії країни, яка буде спрямована на розвиток людського капіталу, впровадження інноваційних технологій та об'єднання заради успіху країни. Розглянемо, як саме економічна дипломатія як інструмент публічного управління впливає на конкурентоспроможність держави під час війни та після неї. Економічна дипломатія – це комплекс заходів держави, спрямованих на захист і просування її економічних інтересів у міжнародному просторі (Мамалига, 2019).

Економічна дипломатія впливає на конкурентоспроможність держави, оскільки вона сприяє формуванню торговельно-економічних зв'язків з іншими країнами, що дає змогу розширити ринки збуту, привернути іноземні інвестиції, обмінятися технологіями та інноваціями, сприяє поглибленню економічної інтеграції з регіональними та глобальними організаціями, що забезпечує доступ до переваг світової торгівлі, стандартизації продукції, захисту

власних інтересів в умовах глобалізації. Економічна дипломатія дає можливість вирішувати економічні конфлікти та спори з партнерами за допомогою переговорів, арбітражу, санкцій та інших мирних засобів, що запобігає ескаляції напруженості та збереженню стабільності. Отже, економічна дипломатія як інструмент публічного управління є важливим чинником підвищення ефективності національної економіки, адаптації до сучасних викликів та забезпечення конкурентоспроможності держави.

Економічна дипломатія як механізм публічного управління використовується в усьому світі для розвитку партнерства, сприяє економічній лібералізації, що показує зростаючу важливість регіонального співробітництва. Це пов'язана з виробництвом, рухом та обміном політикою, яка діє на багатосторонньому рівні у зв'язку з торговельними режимами, наприклад, у рамках Світової організації торгівлі, а міжнародні організації, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та різні агентства ООН підтримують багатосторонню форму економічної дипломатії (Н. Бейн, С. Вулкок, Е. Вольф, Д. Лі, Д. Хокінг, Д. Хадсон). Також в англомовній літературі є чимало досліджень з критичним аналізом сучасного стану економічної дипломатії та її ролі у міжнародній політичній економіці та в міждержавних відносинах (Ю. Чохан, К. Джайсвал, К. Шмідт та М. Таубер) з аналізом природи економічної дипломатії та зовнішньої політики, а також висвітленням основних принципів та інструментів ефективного застосування економічної дипломатії, зокрема, в рамках Європейського Союзу, а також порівнюються практики різних країн-членів (Лі, Хорнунг, 2010; Бейн, Вулкок, 2005; Бейн, Вулкок, 2013; Вайс, Брауер, 2016; Шмідт, Таубер, 2015).

В Україні економічну дипломатію трактують як комплекс торговельно-економічних відносин і дипломатії на різних рівнях, антикризовий інструмент, засіб реалізації економічних та політичних рішень за допомогою й посередництвом яких здійснюються співробітництво та суперництво в сучасному світі (Барановська, 2012; Вергун, 2008; Грущинська, 2017; Зубчик, 2019; Мамалига, 2018; Тихончук, 2018; Шаров, 2019). Проте останнім часом усе частіше економічну дипломатію визначають заporукою забезпечення національної безпеки, обґрунтовуючи, що економічна дипломатія є дієвим засобом запобігання виникненню загроз та зниження вразливості національної безпеки держави (Левченко, Антонова, 2018), визначаються складові національної безпеки країни та пропонується механізм забезпечення національної безпеки України (Барановська, 2012; Вергун, 2008; Грущинська, 2017; Зубчик, 2019; Мамалига, 2019; Степаненко, Ковальова, 2016; Тихончук, 2018; Шаров, 2019).

Отже, з наукової точки зору є певні розбіжності в поглядах на сутність економічної дипломатії. Зокрема, економічна дипломатія розглядається як діяльність державних структур, спрямована на забезпечення захисту національних інтересів країни, як життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності Українського народу, як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, визначальні потреби суспільства й держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. Основа світогляду нового публічного управління – це те, що просування економічних

інтересів України є одним із головних обов'язків не тільки Міністерства закордонних справ України, а й усіх українських економічних акторів, які діють як на зовнішніх ринках, так і на внутрішніх (Мамалига, 2019).

Економічна дипломатія є важливим інструментом національної безпеки, який дає змогу країнам впливати на світову політику за допомогою економічних засобів. Історія та сучасність свідчать про роль економічної дипломатії у розв'язанні міжнародних конфліктів, партнерствах та інтеграційних процесах. Наприклад, «пінг-понгова дипломатія» сприяла розрядці між Китаєм і США у 1970 р., Маршаллівський план допоміг відновити Західну Європу після Другої світової війни і протистояти комунізму, Європейський Союз став прикладом успішної економічної інтеграції, яка забезпечила мир і процвітання на континенті. Україна також активно розвиває економічну дипломатію з Європейським Союзом на основі Угоди про асоціацію, яка передбачає не тільки торговельне співробітництво, а й гармонізацію стандартів, інвестицій, енергетики, транспорту, аграрного сектору тощо (Шевченко, Кузьмін, 2017).

Економічна дипломатія як складова національної безпеки має свої сильні та слабкі сторони. Серед переваг економічної дипломатії можна виділити таке: по-перше, вона сприяє покращенню економічного становища країни за рахунок розширення торговельних можливостей, залучення іноземних інвестицій, технологій та інновацій. По-друге, вона дає змогу країнам брати участь у регулюванні світової економіки через участь у регіональних та глобальних організаціях, захищати свої національні інтереси в умовах глобалізації, стандартизувати свою продукцію за межами країни. По-третє, вона допомагає запобігати економічним конфліктам і спорам з партнерами за допомогою переговорів, арбітражу, санкцій та інших засобів, що забезпечує стабільність та безпеку, або виробляти мирне їх вирішення. По-четверте, вона дає змогу підвищувати авторитет та престиж країни на міжнародній арені, просувати її національний бренд, культуру та цінності.

Разом з тим проблемність економічної дипломатії як механізму публічного управління для підвищення конкурентоспроможності у контексті національної безпеки полягає ось у чому. По-перше, вона потребує високої кваліфікації, професіоналізму та етики економічних дипломатів, які повинні мати глибокі знання з міжнародних економічних відносин, права, фінансів, торгівлі, інвестицій, інновацій тощо. По-друге, необхідно також забезпечити ефективну координацію та взаємодію між різними органами державної влади, що займаються економічною дипломатією. По-третє, вона піддається впливу політичних чинників, які можуть перешкоджати або ускладнювати досягнення економічних цілей (наприклад політичні конфлікти, санкції, протекціонізм, недотримання міжнародних зобов'язань тощо). Також можливе виникнення протиріч між національними інтересами та глобальними викликами, що потребують компромісу та співпраці. По-четверте, вона вимагає напрацювання особливих технік комунікації, внесення в неї емоційної і естетичної складової для формування потрібних смислів у адресатів. Зробити це на основі лише економічних індикаторів важко, потрібен вихід за власні межі, у сферу культури, політики, права. Тобто економічна дипломатія стає комунікатором питань і

Таблиця

Переваги та недоліки економічної дипломатії

Переваги	Недоліки
Сприяє розвитку торговельно-економічних зв'язків між країнами, що зміцнює національну безпеку та стабільність	Потребує високої кваліфікації, професіоналізму та етики економічних дипломатів, а також захисту їх від шпигунства, шантажу, підривної діяльності
Допомагає залучати іноземні інвестиції, технології та інновації, що сприяють модернізації та розвитку національної економіки	Необхідно забезпечити ефективну координацію та взаємодію між різними органами державної влади, а також контроль за дотриманням національних інтересів та безпеки при здійсненні іноземних інвестицій
Сприяє поглибленню економічної інтеграції з регіональними та глобальними організаціями, що дає змогу виробляти спільні правила та стандарти, захищати власні інтереси, розв'язувати глобальні проблеми	Зазнає впливу політичних чинників, які можуть перешкоджати або ускладнювати досягнення економічних цілей, а також ставити під загрозу суверенітет і безпеку держави
Дає можливість розв'язувати вирішувати економічні конфлікти та спори з партнерами мирними засобами, що сприяє запобіганню ескаляції напруги та воєнних загроз	Має обмежену ефективність у розв'язанні складних та глобальних проблем, які можуть потребувати більш ресурсо- та часоємних заходів
Сприяє формуванню позитивного іміджу країни на міжнародному ринку, що покращує її престиж та авторитет	Можливе виникнення протиріч між національними інтересами та глобальними викликами, які можуть потребувати балансування між солідарністю і конкурентоспроможністю
Забезпечує доступ до переваг світової торгівлі, стандартизації продукції, захисту власних інтересів	Вимагає компромісу та співпраці з іншими країнами, що може обмежити суверенну свободу держави, а також викликати незадоволення внутрішніх суб'єктів, які можуть втратити від такої політики
Сприяє модернізації та диверсифікації національних економік, що покращує їх стійкість до зовнішніх шоків та криз	Потребує значних ресурсних та функціональних можливостей, а також захисту від негативного впливу зовнішнього середовища, такого як недобросовісна конкуренція, демпінг, санкції тощо
Стимулює науково-технологічне співробітництво, що сприяє розвитку наукового потенціалу та інноваційної активності	Може мати ризики недотримання міжнародних зобов'язань, протекціонізму, санкцій тощо, а також необхідності забезпечити захист національних інтересів і безпеки в галузі науки та технологій

Джерело: авторські розробки.

меседжів, що генеруються в соціальній, культурній, екологічній та інших сферах дипломатичної діяльності та інших механізмів публічного управління, які мають розглядатися в контексті національної безпеки.

Отже, економічна дипломатія як механізм публічного управління є важливим інструментом покращення економічного становища країни, підвищення конкурентоспроможності держави, зміцнення національної безпеки. Можна бачити інтегральним завданням економічної дипломатії забезпечення помітної присутності країни в комунікації, що описує політичну, економічну, соціальну і безпекову динаміку сучасного світу.

Як уже зазначалося, держава впливає на економічну дипломатію шляхом формування та реалізації своєї зовнішньоекономічної політики, яка включає такі аспекти. Держава встановлює торговельні відносини з іншими країнами, що передбачає укладання міжнародних договорів, застосування митних тарифів, ліцензій, квот, санкцій та інших заходів регулювання імпорту та експорту. Держава забезпечує залучення іноземних інвестицій, технологій та інновацій, що сприяє модернізації і диверсифікації національної економіки, покращенню конкурентоспроможності та якості продукції. Державні представники беруть участь у роботі міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань, що забезпечує доступ до переваг світової торгівлі, стандартизації продукції, захисту власних інтересів в умовах глобалізації. Також держава дбає про розв'язання економічних конфліктів та спорів із партнерами за допомогою переговорів, арбітражу, медіації та інших мирних засобів. Відбувається формування позитивного іміджу країни на міжнародному ринку, просування її бренду, культури та цінностей.

Держави залишаються головними дійовими особами в економічній дипломатії, незважаючи на відносне зростання важливості недержавних суб'єктів і той факт, що ринки повинні розглядатися як ендегенні для політичного процесу, про що йдеться, зокрема, у дослідженні економічної дипломатії у XXI ст., яке здійснили С. Вулкок та Н. Бейн. Автори наводять приклади, які відмінні риси ведення економічної дипломатії в різних урядів (Вулкок, Бейн, 2013). Таким чином, держава використовує низку правових та економічних інструментів для захисту і просування своїх економічних інтересів у міжнародному просторі.

Наведемо деякі приклади економічної дипломатії для підвищення конкурентоспроможності України в контексті національної безпеки. По-перше, залучення міжнародної економічної та фінансової допомоги для підтримки стабільності та реформ української економіки, яка зазнала значних втрат унаслідок російської агресії. По-друге, розширення торговельно-економічних зв'язків з Європейським Союзом, США, Канадою та іншими партнерами, що забезпечує доступ до нових ринків, інвестицій, технологій та інновацій. По-третє, поглиблення економічної інтеграції з ЄС за допомогою Угоди про асоціацію, яка передбачає створення зони вільної торгівлі, гармонізацію стандартів, сприяння інвестиціям, співпрацю у сферах енергетики, транспорту, аграрного сектору тощо. По-четверте, урегулювання економічних конфліктів та спорів з росією за допомогою мирних засобів, таких як переговори, арбітраж, судові розгляди тощо. Крім того, важливі формування позитивного іміджу України на міжнародному ринку, просування її бренду, культури та цінностей. Українська економічна дипломатія має кілька

цілей, зокрема допомога українським підприємствам експортувати на зовнішні ринки, залучення до України іноземних інвестицій, які створюють робочі місця в країні, адаптація європейської та міжнародної нормативної бази до наших оборонних і наступальних економічних інтересів, що особливо актуально зараз, та просування активного бізнесу та стартапів в Україні.

Україна має багато партнерів в економічному плані, але деякі з них є особливо важливими та стратегічними. Згідно з Стратегією зовнішньополітичної діяльності України, до країн, з якими Україна має відносини пріоритетного стратегічного характеру, належать США, Велика Британія, Канада, Німеччина та Франція. Ці країни є найближчими союзниками України у питаннях безпеки, демократії, реформ та інтеграції до Європейського Союзу й НАТО. Україна також має стратегічне партнерство з Німеччиною, Польщею, Туреччиною, Азербайджаном, Грузією, Литвою, Китаєм та Бразилією. Ці країни є важливими торговельними партнерами України, а також сприяють її енергетичній безпеці, транспортному розвитку, регіональному співробітництву та миротворчості. Крім того, Україна прагне встановлення стратегічних відносин із Молдовою та Румунією, які є сусідами України та членами СОТ (Румунія, Молдова) та ЄС (Румунія). Україна також має всебічне партнерство стратегічного значення з Францією, яка підтримує Україну у сферах оборони, освіти, культури та екології. Особливе партнерство Україна має з Канадою, яка є одним із найбільших інвесторів в економіку України та надає їй гуманітарну допомогу. Глобальне партнерство Україна має з Японією, яка є одним із провідних донорів розвитку України та сприяє її модернізації.

3 липня 2022 р. розпочато роботу над проектами розділів плану заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України. Економічна дипломатія як механізм публічного управління сприяє залученню міжнародної економічної та фінансової допомоги для підтримки стабільності та реформ української економіки, яка зазнала значних втрат унаслідок агресії росії (Мамалига, 2019). Вона сприяє розширенню торговельно-економічних зв'язків з Європейським Союзом, США, Канадою та іншими партнерами, що забезпечує доступ до нових ринків, інвестицій, технологій та інновацій. Далі вона сприяє поглибленню економічної інтеграції з ЄС за допомогою Угоди про асоціацію, яка передбачає створення зони вільної торгівлі, гармонізацію стандартів, сприяння інвестиціям, співпрацю у сферах енергетики, транспорту, аграрного сектору тощо. Вона сприяє вирішенню економічних конфліктів та спорів з росією за допомогою мирних засобів, таких як переговори, арбітраж, судове розглядання тощо. Крім того, вона сприяє формуванню позитивного іміджу України на міжнародному ринку, просування її бренду, культури та цінностей.

Дискусія та висновки

Економічна дипломатія є необхідним інструментом для забезпечення національної безпеки України та її економічного розвитку. Економічна дипломатія як механізм публічного управління сприяє покращенню конкурентоспроможності держави в складних умовах війни та післявоєнного відновлення України, але має свої сильні та слабкі сторони. Для підвищення ефективності економічної дипломатії як механізму

публічного управління в контексті національної безпеки необхідно вжити таких конкретних заходів, як, зокрема:

- розробити й реалізувати комплексну стратегію європейської економічної дипломатії, яка має посилити зв'язки між Україною та ЄС, Україною та іншими країнами-партнерами, зокрема партнерами ЄС в Азії, з метою захисту національних інтересів, підтримки мирного врегулювання конфліктів, протидії глобальним викликам та загрозам, таким як пандемія, зміна клімату, тероризм тощо;

- створити платформу координації для інтернаціоналізації МСП в Азії, яка має сприяти розвитку економічного співробітництва та інтеграції, покращенню доступу до ринків та ресурсів, поширенню європейських стандартів та цінностей, а також зміцненню довіри та безпеки в регіоні;

- забезпечити системну структуровану комунікацію між дипломатами в ЄС та іншими посадовцями, які працюють у сфері зовнішньої політики, з одного боку, та органами посередництва в бізнес-сфері, з другого боку, як у третіх країнах, так і в Брюсселі, щоб забезпечити ефективне представництво та захист інтересів України;

- використовувати ринково-орієнтовані інструменти для мотивації публічних та приватних суб'єктів, зацікавлених сторін, зокрема, такі, як податкове стимулювання, гранти, кредити, гарантії, страхування тощо, але також урахувати національну безпеку та стратегічні інтереси при прийнятті рішень про надання такої підтримки;

- застосовувати засади Good Governance, такі як прозорість, обґрунтоване регулювання, конкуренція, взаємодопомога та взаємовигода, але також брати до уваги політичний контекст та геополітичну ситуацію в країнах-партнерах;

- забезпечити належне виконання правил і норм, щоб покращити мотивацію, відновити довіру до суб'єктів та системи публічного управління загалом, забезпечити справедливість, але також вживати заходів для запобігання та протидії будь-яким спробам порушення або підривання цих правил і норм з боку ворожих сил;

- залучати до участі громадськість та зацікавлені сторони для забезпечення більшої прозорості та відповідальності за прийняті рішення, але також забезпечити належний рівень конфіденційності та безпеки інформації, яка має стратегічне значення для національної безпеки;

- забезпечити використання ІКТ-інструментів для зменшення адміністративних витрат і покращення якості послуг, які надаються бізнесу та громадянам, але також захистити ці інструменти від кібератак та кібершпигунства;

- проводити більше проствіницьких та спеціальних навчальних заходів, особливо в Європі, не забуваючи та належно оцінюючи роль підготовчої роботи, яку потрібно зробити в ЄС. Ураховувати інтернаціоналізацію як довгостроковий процес й уникати окремих або одноразових місій без належної підготовки та наступного супроводу для бізнесу, але також дотримуватися принципу добросовісності та не допускати будь-яких дій, які можуть шкодити інтересам України у відносинах з ЄС чи то з окремими його державами-членами;

– оцінювати результати та вплив економічної дипломатії за допомогою квантитативних методів, зокрема прогнозування на основі статистичного аналізу, аналізу тимчасових послідовностей, а також із застосуванням якісних методів, поширювати найкращу практику та уроки, отримані з успішних ініціатив, але також урахувати наслідки та ризики для національної безпеки при розголошенні чутливої інформації.

Продовження наукових досліджень сприяє розвитку теоретичних та прикладних знань про економічну дипломатію як механізм публічного управління у сфері національної безпеки. Це дослідження також виявляє перспективи подальшого наукового дослідження та аналізу економічної дипломатії України як механізму публічного управління у сфері національної безпеки в різних регіональних та глобальних контекстах, зокрема в Азії, Африці, Латинській Америці тощо. Дослідження також має практичне значення для покращення якості публічного управління в Україні та підвищення її національної безпеки.

Внесок авторів: Олег Зубчик – визначення мети статті, опис методів і джерел дослідження, написання (оригінальна чернетка), формулювання висновків і дискусійних положень; Юрій Рубан – визначення завдань дослідження, опис методів і джерел дослідження, аналіз міжнародних нормативно-правових актів, написання (перегляд і редагування).

Список використаних джерел

- Барановська, В. М. (2012). Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни. *Економіка та держава*, 2, 24–25.
- Вергун, В. А. (2008). Економічна дипломатія в системі чинників міжнародної конкурентоспроможності України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 74, 1, 150–154.
- Гриценко, О. М., & Левченко, О. В. (2017). Економічна дипломатія: сутність, функції, принципи. *Економіка та держава*, 11, 4–9.
- Грушинська, Н. М. (2017). Реалізація економічної дипломатії в системі сучасних міжнародних відносин: потенціал креативності та традиційні підходи. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*, 24, 3, 86–92.
- Зубчик, О. А. (2019). Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти). Поліграф Плюс.
- Левченко, Н. М., & Антонова, Л. В. (2018). Економічна дипломатія як запорука національної безпеки. *Науковий вісник Полісся*, 1(13), 2, 136–141.
- Мамалига, О. О. (2019). Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. *Економіка і прогнозування*, 2, 7–23.
- Степаненко, І. В., & Ковальова, І. В. (2016). Економічна дипломатія: сучасний стан і перспективи розвитку. *Економіка і суспільство*, 5, 1050–1055.
- Тихончук, Л. Х. (2018). Трансформація функцій державного управління в сфері регулювання міжнародної економічної діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 6.
- Шаров, О. М. (2019). *Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи*. НІСД.
- Шевченко, О. В., & Кузьмін О. В. (2017). Економічна дипломатія України: теоретичні та практичні аспекти. *Ефективна економіка*, 3.
- Assche, A., & Warin, T. (2019). Global alue Chains and Economic Diplomacy. *AIB Insights*, 19(1). <https://doi.org/10.46697/001c.16817>
- Bergeijk, P., & Moons, S. (2017). Does economic diplomacy work? A meta-analysis of its impact on trade and investment. *The World Economy*, 40(2). URL: <https://doi.org/10.1111/twec.12392>
- Bratosin-asilache, C., & Maha, L.-G. (2022). The impact of economic diplomacy on foreign trade. Empirical evidence for the European countries. *EURINT*, 9, 53–671.
- Chohan, U. W. (2017). Economic diplomacy as a subject and research agenda: Practical, conceptual and methodological issues. *Global Strategis*, 11(1), 1–16.
- Chohan, Usman W., Economic Diplomacy: A Reiew (January 7, 2021). CASS Working Papers on Economics & National Affairs, Working Paper ID: EC007UC, 2021, Aailable at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3762042> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3762042>
- Fernandes, A. and Forte, R. (2022). The impact of economic diplomacy on exports: The Portuguese case, *nternational Journal*, 77(2), pp. 216–247. URL: <https://doi.org/10.1177/00207020221135382>

- Hornung, C., & Wagner, S. (2016). Wirtschaftsdiplomatie in der Europäischen Union: Die Rolle der nationalen diplomatischen Vertretungen. *Zeitschrift für Außen-und Sicherheitspolitik*, 9(1), 25–42.
- Jaiswal, K. P. (2016). The nature of economic diplomacy and foreign policy-making. In *Economic Diplomacy of India in the 21st Century: Challenges and Opportunities* (pp. 1–19). Springer, Singapore.
- Lee, D. & Hocking, B. (2010). Economic Diplomacy. In R. A. Danemark (Ed.), *The International Studies Encyclopedia ol. 2* (pp.1216–1227). Wiley-Blackwell.
- Schmidt, C., & Tauber, M. (2015). Wirtschaftsdiplomatie als Instrument der Außenwirtschaftspolitik: Eine empirische Analyse am Beispiel deutscher Auslandsvertretungen.
- Woolcock, S., & Bayne N. (2005). *The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiating in International Economic Relations* (G8 & Global Goernance S.). *Ashgate Publishing Ltd.* 314.
- Weiss, M., & Brauer, J. (2016). Wirtschaftsdiplomatie und nationale Sicherheit: Die Rolle Deutschlands in der globalen Ordnung.
- Wolff, E. (2017). *Finanz-Tsunami – Wie das globale Finanzsystem uns alle bedroht*. 192. ISBN 978-3-00-057533-4.
- Woolcock, S., & Bayne, N. (2013). *Economic diplomacy*. The Oxford handbook of modern diplomacy.
- Woolcock, S., & Bayne, N. (2013). *Economic Diplomacy*, in Andrew Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (eds.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*; online edn, Oxford Academic, 1 Aug. 2013), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199588862.013.0022>, accessed 19 Oct. 2023.

References

- Assche, A. and Warin, T. (2019), Global alue Chains and Economic Diplomacy, *AIB Insights*, 19(1). <https://doi.org/10.46697/001c.16817>
- Baranoska, M. (2012). Rol ekonomichnoi diplomatii u zonisnoekonomichnii diialnosti krainy [The role of economic diplomacy in the foreign economic activity of the country]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state], (2), 24–25 [in Ukrainian].
- Bergeijk, P. and Moons, S. (2017), Does economic diplomacy work? A meta-analysis of its impact on trade and investment, *The World Economy*, 40(2). <https://doi.org/10.1111/twec.12392>
- Bratosin-asilache, C., & Maha, L.-G. (2022). The impact of economic diplomacy on foreign trade. Empirical evidence for the European countries. *EURINT*, 9, 53–671
- Chohan, U. W. (2017). Economic diplomacy as a subject and research agenda: Practical, conceptual and methodological issues. *Global Strategis*, 11(1), 1–16.
- Chohan, Usman W. Economic Diplomacy: A Reiew (January 7, 2021). CASS Working Papers on Economics & National Affairs, Working Paper ID: EC007UC, 2021, Aailable at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3762042> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3762042>
- Fernandes, A. and Forte, R. (2022), The impact of economic diplomacy on exports: *The Portuguese case*, *nternational Journal*, 77(2), pp. 216–247. <https://doi.org/10.1177/00207020221135382>
- Hornung, C., & Wagner, S. (2016). Wirtschaftsdiplomatie in der Europäischen Union: Die Rolle der nationalen diplomatischen Vertretungen. *Zeitschrift für Außen-und Sicherheitspolitik*, 9(1), 25–42.
- Hrushynska, N. M. (2017). Realizatsiia ekonomichnoi diplomatii systemi suchasnykh mizhnarodnykh idnosyn: potentsial kreatyvnosti ta tradytsiini pidkhody [Implementation of economic diplomacy in the system of modern international relations: potential of creatiity and traditional approaches]. *Zonishnia polityka i diplomatia: tradytsii, trendy, dosid* [Foreign policy and diplomacy: traditions, trends, experience], 24(3), 86–92 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, O. M., & Levchenko, O. V. (2017). Ekonomichna dyplomatiia: sutnist, funktsii, pryntsyipy [Economic diplomacy: essence, functions, principles]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state], (11), 4–9.
- Jaiswal, K. P. (2016). The nature of economic diplomacy and foreign policy-making. In *Economic Diplomacy of India in the 21st Century: Challenges and Opportunities* (pp. 1–19). Springer, Singapore.
- Lee, D. & Hocking, B. (2010). Economic Diplomacy. In R. A. Danemark (Ed.), *The International Studies Encyclopedia ol. 2* (pp.1216–1227). Wiley-Blackwell.
- Levchenko, N. M., & Antonova, L. V. (2018). Ekonomichna dyplomatiia yak zaporuka natsionalnoi bezpeky derzhavy [Economic diplomacy as a guarantee of national security of the state]. *Naukovyi visnyk Polissia* [Scientific Bulletin of Polissia], 1(13), Part 2), 136–141.
- Mamalyha, O. O. (2019). Transformatsiia ekonomichnoi diplomatii mizhnarodnykh ekonomichnykh idnosynakh [Transformation of economic diplomacy in international economic relations]. *Ekonomika i prohnozuannia* [Economy and forecasting], (2), 7–23 [in Ukrainian].
- Schmidt, C., & Tauber, M. (2015). *Wirtschaftsdiplomatie als Instrument der Außenwirtschaftspolitik*: Eine empirische Analyse am Beispiel deutscher Auslandsvertretungen.
- Sharov, O. M. (2019). *Ekonomichna dyplomatiia: osnovy, problemy ta perspektvy*. NISD [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. V., & Kuzmin, O. V. (2017). Ekonomichna dyplomatiia Ukrainy: teoretychni ta praktychni aspekty [Economic diplomacy of Ukraine: theoretical and practical aspects]. *Efektivna ekonomika* [Effective economy], (3).

Stepanenko, I. V., & Kovalova, I. V. (2016). Ekonomichna dyplomatiia: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku [Economic diplomacy: current state and prospects of development]. *Ekonomika i suspilstvo* [Economy and society], (5), 1050–1055.

Tykhonchuk, L. Kh. (2018). Transformatsiia funktsii derzhanoho uprallinnia sferi rehuliuannia mizhnarodnoi ekonomichnoi diialnosti [Transformation of functions of public administration in the sphere of regulation of international economic activity]. *Derzhane uprallinnia: udoskonalennia ta rozytok* [Public administration: improvement and development], (6) [in Ukrainian].

Vergun, A. (2008). Ekonomichna dyplomatiia systemi chynnyki mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy [Economic diplomacy in the system of factors of international competitiveness of Ukraine]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh idnosyn* [Actual problems of international relations], 74(1), 150–154 [in Ukrainian].

Weiss, M., & Brauer, J. (2016). Wirtschaftsdiplomatie und nationale Sicherheit: Die Rolle Deutschlands in der globalen Ordnung.

Wolff, E. (2017). *Finanz-Tsunami – Wie das globale Finanzsystem uns alle bedroht*. 192. ISBN 978-3-00-057533-4.

Woolcock, S., & Bayne, N. (2005). The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiating in International Economic Relations (G8 & Global Governance S.). *Ashgate Publishing Ltd*. 314.

Woolcock, S., & Bayne, N. (2013). *Economic diplomacy*. The Oxford handbook of modern diplomacy.

Woolcock, S., & Bayne, N. (2013). *Economic Diplomacy*, in Andrew Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (eds), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*; online edn, Oxford Academic, 1 Aug. 2013, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199588862.013.0022>, accessed 19 Oct. 2023.

Zubchuk, O. A. (2019). *Formuannia konkurentospromozhnosti derzhay perspektyi politychnoho chasu* (derzhano-uprallinski aspekty) [Formation of the competitiveness of the state in the perspective of political time (state-management aspects)]. Polihraf Pljus.

Отримано редакцією журналу / Received: 4.12.23

Прорецензовано / Revised: 14.01.24

Схвалено до друку / Accepted: 28.01.24

Oleh ZUBCHYK, DSc (Public Administration)

ORCID ID: 0000-0001-6480-409X

e-mail: zubchuk@ukr.net

Taras Shechenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Yuriy RUBAN, PhD (Engin)

ORCID ID: 0000-0002-1714-5308

e-mail: yuriyuban33@gmail.com

Taras Shechenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ECONOMIC DIPLOMACY AS A MECHANISM OF PUBLIC MANAGEMENT OF STATE COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Background. *Economic diplomacy plays an important role not only in the system of diplomatic relations but also as an effective mechanism of public administration in the sphere of national security. Therefore, the article is devoted to the study of the potential of economic diplomacy as a mechanism of public administration for strengthening the competitiveness of Ukraine in the situation of the unfolding of full-scale Russian aggression and the global crisis. The authors analyze the current trends and challenges in the field of economic diplomacy, as well as define its place and role in the system of national security of Ukraine.*

Methods. *To achieve the aim of the research, several theoretical and practical scientific methods were used, namely, the method of scientific abstraction, monographic, dialectical, historical-logical, structural-logical, abstract-logical methods, and methods of analysis and synthesis. The authors also use comparative and case-study analysis to study the experience of other countries in applying economic diplomacy.*

Results. *The authors consider economic diplomacy as a set of actions of the state, which aim to protect and promote its economic interests in the international environment, especially in crises that require a broader vision of these interests in the context of national security. The main principles, methods, and tools of economic diplomacy are defined, as well as their effectiveness and drawbacks are analyzed. The authors argue that economic diplomacy is an important factor in increasing the efficiency of the national economy and its adaptation to modern challenges. They also examine the specificity of the economic diplomacy of Ukraine, which suffered significant losses as a result of the aggression of Russia and needs to develop a new strategy of development. The authors highlight the main directions and priorities of economic diplomacy of Ukraine, as well as evaluate its potential and prospects.*

Conclusions. *The authors offer recommendations for improving the organization and communicative capacity of economic diplomacy of Ukraine, in particular, regarding the attraction of international assistance, expansion of trade and economic relations, deepening of economic integration with the European Union, resolution of economic conflicts, and formation of a positive image of the country. The authors also emphasize the necessity of ensuring coordination and synergy among different actors of economic diplomacy, as well as enhancing the professional training and qualification of economic diplomats.*

Keywords: *economic diplomacy, national security, public administration, communication, state competitiveness, Ukraine, European Union, global crisis.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.